

відображено у Рішенні Конституційного Суду України від 22.09.2015 № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками)) [4]. Законодавець передбачає правове регулювання інституту обмеження прав людини через надання його легального визначення, орган конституційної юрисдикції, в свою чергу, здійснює офіційне тлумачення норм цього інституту. В загальній дії це забезпечує умови для неможливості зловживання нормами інституту обмеження прав з корисливих міркувань, невикористання дискреційних повноважень у власних інтересах органами державної влади та місцевого самоврядування, забезпечення верховенства права [5, с. 44].

Узагальнюючи результати здійсненого теоретико-правового дослідження питання обмеження прав і свобод людини та громадянина в умовах воєнного стану, варто зауважити, що запровадження воєнного стану завжди виступає підставою обмеження основних прав і свобод людини і громадянина, що може зумовлювати загрозу непропорційності такого обмеження та відвернутої шкоди. Саме тому чинне законодавство України та акти міжнародно-правового регулювання містять низку важливих гарантій охорони прав і свобод людини і громадянина, серед яких – обов'язкова їх вичерпність та заборона розширеного тлумачення, конкретність строків дії та категорична заборона обмеження певного переліку прав, визначених у ч. 2 ст. 64 Конституції України. Важливою гарантією дотримання прав людини у разі дії воєнного стану є абсолютна категорична заборона на застосування тортур, жорстокого чи такого, що принижує людську гідність поводження або покарання. Будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади або зловживання нею тягнуть за собою кримінальну відповідальність згідно із законодавством України [6, с. 382].

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 № 5-рп/2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text>.

5. Мерник А. М., Кузьміна В. О., Бурлаков Б. М. Обмеження прав і свобод людини в сучасних умовах: теоретичний і практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 42–46. URL : http://lsej.org.ua/2_2020/11.pdf.

6. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 381–384.

УДК 342.7:341.324

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/237-239

Дмитро КАЗЬМІРУК

курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів
Національної поліції

Володимир ВАРВА

доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯНИНА НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини та громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території України.

Перерахування в Конституції України основних прав і свобод не повинно тлумачитися як заперечення чи применшення інших загально визначених права і свободи людини і громадянина.

Всі права і свободи людини захищаються навіть на окупованих територіях, і в Конституції України не встановлюється ієрархії права і свободи. Основним законом гарантовано такі права людини: 1. Особисті (більшість із цих прав природні, тобто не пов'язані із приналежністю людини до держави): право життя, декларація про гідність, право на безпеку, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність приватного життя, особисту та сімейну таємницю, захист своєї честі та доброго імені [1].

Соціальні (з-поміж соціально-економічних): право на відпочинок, декларація про соціальне забезпечення, право на охорону здоров'я та медичну допомогу, право на освіту.

Культурні: свобода творчості та викладання, право на участь у культурному житті; на користування культурними установами [2].

На тимчасово окупованій території на строк дії Закону «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» проведення виборів та референдумів заборонено (парламентські вибори у мажоритарних округах півострову більше проводитись не будуть, навіть у разі дострокового припинення повноважень обраних там раніше депутатів), діє особливий правовий режим перетину меж тимчасово окупованої території, вчинення правочинів. На тимчасово окупованій території забороняється діяльність, що підлягає держрегулюванню (ліцензування, отримання дозвільних документів, сертифікація та ін.), господарська діяльність, ввезення та/або вивезення товарів військового призначення, організація залізничних, автомобільних, морських, річкових, поромних, повітряних сполучень. Заборонено також користування державними ресурсами, в тому числі природними, фінансовими і кредитними, заборонено здійснення грошових переказів, а також фінансування або інше сприяння вищезазначеній діяльності.

Основними правами є найбільш загальні права людини та громадянина, що закладають основу національного правового статусу особи. Вони визнаються та захищаються державою як необхідна умова її існування. Основні права зафіксовано у Конституції держави та найважливіших міжнародно-правових актах, є правовою базою для похідних (додаткових) прав [3].

Основними правами є: право на життя, на свободу та особисту недоторканність, приватну власність, участь в управлінні суспільством та державою та інші права, закріплені у Конституції України; право кожного на повагу до особистого та сімейного життя, житла та кореспонденції, право вільно висловлювати свою думку та інші права, закріплені у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

Загальні права притаманні всім громадянам. Це право на життя, право на недоторканність приватного життя. Спеціальні ж права залежать від соціального та службового становища, статі, віку особи та інших факторів. До таких прав слід віднести права споживачів, службовців, неповнолітніх, жінок, пенсіонерів, ветеранів, біженців. За державою Україна, територіальними громадами сіл, селищ, міст, розташованих на тимчасово окупованій території, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходяться на тимчасово окупованій території.

Залежно від характеру суб'єктів права поділяються на індивідуальні та колективні. Індивідуальними правами є ті, що реалізовані кожним суб'єктом права окремо, наприклад, право на життя, свободу та особисту недоторканність, працю в умовах, що відповідають вимогам безпеки та гігієни, а також права, що гарантують людську гідність, рівність перед законом, право вільного переміщення.

Відповідно до ст. 2 Загальної декларації прав людини кожна людина повинна мати всі без винятку права і свободи, проголошені цією декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, майнового, станового чи іншого становища [4].

Крім того, не повинно бути жодних відмінностей на основі політичного, правового чи міжнародного статусу країни або території, до якої належить людина, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядною чи інакше обмеженою у своєму суверенитеті. У здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна піддаватися лише таким обмеженням, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання

та поваги до прав і свобод інших та задоволення справедливих вимог моралі. Держава підтримує громадян, які залишилися на окупованій території, шляхом прийняття відповідних спеціальних законів у сфері прав людини і громадянина, однак люди користуються не всім комплексом прав і свобод, а правовий статус цих осіб є усіченим.

Конституційні права та свободи становлять ядро правового статусу особистості та лежать в основі всіх інших прав, що закріплюються іншими галузями права. Конституція лише встановлює принципи, на яких має будуватися поточне законодавство, міжнародний правовий акт забезпечує невід'ємні права людини, такі як право на життя, повагу до власної гідності, право на свободу, а також встановлює перелік заборон для окупаційної влади.

1. Правовий режим окупованої території. *Варто знати*. URL : <http://www.i-law.kiev.ua/правовий-режим-окупованої-території/>.

2. Попова Т. До питання відновлення суверенітету України над тимчасово окупованими територіями. *Радіо Свобода*. URL : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=33&cad=rja&uact=8&ved=0ahUK Ewj_tO6gi_XXAhWsZpoKHbW4Cxw4HhAWCDYwAg&url=https%3A%2F%2Fwww.radiosvoboda.org%2Fa%2F28842999.html&usg=AOvVaw0TAk1KLnYOb3JS_fhpSpwwW.

3. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квітня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892.

УДК 342.726

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/239-240

Вікторія КИРИЧЕНКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Кристина РЕЗВОРОВИЧ

завідувач кафедри цивільного права та процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ доктор юридичних наук, доцент

ПРАВА ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Сучасний російсько-український збройний конфлікт став значущою світовою подією, що досі створює непередбачувані геополітичні наслідки. Приносячи людські жертви, цей конфлікт суттєво впливає на навколишнє середовище, економіку та суспільство. Однак найголовніше, його безпосереднім наслідком є страждання дітей – найвразливішої групи населення, яка потребує особливого захисту та уваги, насамперед у такий важкий час.

Захист дітей під час збройних конфліктів охоплює низка нормативно-правових актів, серед яких ключові: Додатковий Протокол II до Женевських конвенцій 1977 р., Конвенція про права дитини 1989 р., Конвенція про найгірші форми дитячої праці 1999 р., Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, що стосується участі дітей у збройних конфліктах 2000 р., а також встановлені норми звичайного гуманітарного права [1].

Згідно зі ст. 32 Закону України «Про охорону дитинства» держава докладає всіх можливих зусиль для виявлення та повернення в Україну дітей, які незаконно були вивезені за кордон, включаючи випадки, пов'язані з воєнними діями та збройними конфліктами [2].

Ст. 19 Конвенції про права дитини 1989 р. встановлено загальний принцип, що держави-учасниці повинні вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних та освітніх заходів з метою захисту дітей від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, недбалого або жорстокого поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, здійснювані батьками, законними опікунами чи будь-якою іншою особою, яка має піклуватися про дитину [3].

Ст. 38 згаданої конвенції встановлює спеціальні вимоги, згідно з якими держави зобов'язані дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права щодо дітей, що